

ԿՐԾՆԵԿԱՆ

ԱՊԱՀԱՐԱՆ

Ամենուս շատ ծանօթ այս պարագան, լուրջ գոռարութիւններու առջեւ կը գնէ զմեզ, երբ հաշտեցնել փորձենք ամուսնութեան մասին աւետարանի ուսուցումը արդի ազատամտութեան հետ: Քրիստոնեայ մտածողներէն շատեր՝ կը կարծեն թէ Յիսուս վերջնականօրէն Վճռած ու ճշգրտած է այս պարագան, նկատելով որ Ան մարդկային կեանքին վերաբերեալ ընդհանուր օրէնքներ և սկզբունքներ միայն խօսած է և նպատակ ունեցած է օրինադիրք մը տալու աշխարհին: Եկեղեցական ուրիշ հայրեր սակայն՝ կը յաւելուն թէ Յիսուս այս պարագային ըրած է իր յստակ հաւատամբը: Կաթոլիկ Եկեղեցին ապահարգան տալու իր արգելքը կը հիմնէ աւետարանի ուսուցման այս վերջի հասկացողութեան վրայ:

Այս խնդրոյն վերաբերեալ Նոր Կտակարանի համարներն են (ՄՏՔ. Յ. 31-32, ԺԺ. 3-10, ՄԻԿ. Ժ. 2-12, Ղուկ. ԺՁ. 18, Ա. Կորնթ. Է. 10-16 և 39), վերջի երկուքին մէջ մանաւանդ, Յիսուս. բացարձակապէս կ'արգիլէ ամուսնաթողութիւնը: Մինչ Մատթէոսի վերոյիշեալ երկու գլուխներուն պարագային ան կը ֆիյալ առարկելի: Սակայն այս ներհակութեան մասին խօսելէ առաջ, կարեւոր է նկատի ունենալ թէ ա) — ի՞նչ յանցանքով ապահարգանք հոս կ'արտօնուի և բ) — անիկա վերամուսնութիւն կ'արտօնու՞ թէ ոչ բաժանում միայն: Յիշուած բացարձակութիւնը «շնութեան» պարագային է միայն. այս բառը իր նախնական իմաստին մէջ կը նշանակէ յարբերութիւն պոռնիկի մը հետ (porneia): Բնադաստեղծն ումանք կ'առարկեն թէ ապահարգանք կրնայ ըլլալ եթէ կինը անպարկեշտ եղած է ամուսնութենէն առաջ: Ասիկա սակայն անկարելի է և երբեք թոյլատրելի եղած չէ Եկեղեցիին մէջ:

Հոռոմէական Եկեղեցւոյ միկնիչները, կը պնդեն թէ Յիսուս նուիրագործած է բաժանումը պոռնիկութեան պարագային, բայց ոչ ապահարգանք, վերամուսնական արտօնութեամբ: Ասիկա սակայն անկարելի կը

թուի, հետեւեալ պատճառներով: Նախ Բ. Օրէնքին (1-4) համարները որոնցմէ կ'առաջնորդուի Յիսուս, բացայայտօրէն կ'արտօնեն վերամուսնութիւնը: Երկրորդ՝ պոռնիկութեան պատճառով եղած ապահարգանքը չարգիլիք ամուսնութիւնը արձակուած կնոջ, և թէ վերամուսնութիւնը պոռնիկութիւն չէ պոռնիկութեան պատճառով եղած ապահարգանքէն վերջ: Ու երրորդ՝ ապահարգանքն առանց վերամուսնանալու իրաւունքին՝ անծանօթ է ինչպէս Հրէից՝ նոյնպէս Հռոմէացւոց Օրէնսդրութեան մէջ:

Սակայն հոս կարելի է առարկել թէ, եթէ յանցաւոր կնոջ ամուսինը կրնայ վերամուսնանալ առանց քանելու պոռնիկութեան յանցանքը, անհեթեթ է ըսել թէ անոր պիտի առնէ արձակուած կինը, պոռնիկութիւն ըրած է՝ ըլլայ: Որովհետեւ պոռնիկութիւնը պատահական ոճիւր մըն է ամուսնական կեանքին մէջ, և եթէ կարելի է երկու կողմերուն համար, կարելի է նոյն պատճառներով, որովհետեւ ամուսնական կապը կը շարունակուի և երկուքն ալ կապուած են իրարու:

Գալով Մատթէոսի երկու գլուխներուն մէջ յիշուած անցքերուն, կրնանք վստահօրէն եզրակացնել թէ Յիսուս կ'արտօնէ ամուսնութիւնը, երկու կողմերուն ալ շնորհելով վերամուսնանալու ազատութիւնը, նոյն իսկ պոռնիկութեան պարագային: Որով Մատթէոսի աւետարանի համարներուն մէջ եղած բացարձակութիւնը, չի հաշտուիր Մարկոսի և Ղուկասի աւետարաններոյ հետ, որոնք անգիշտող են: Սակայն այս կարծեցեալ հակասութիւնը կը պարտուի, երբ նկատի ունենանք որ Յիսուս միշտ մատնանշեց օրինապաշտութեան անցաւոր բնութիւնը, բայց յարգեց զայն, վստահ ինքը քանդելու եկած չէր, այլ ամբողջացնելու: Միւս կողմէն ինք ձեւին կը հակադրէ կատարեալը, բացարձակը որ երեւոյթին և ձեւին շատ քիչ տեղ կը թողու: Այսպէս է նոր օրէնսդրութեան գաղափարական նկարագիրը, որ, անոնց պատարելութիւնը կանոն ընելով մարդկային կեանքին, մեզի ցոյց կուտայ ձիւնապատ այն զազաթը, որուն պէտք է հասնիլ, առանց սակայն աշխարհին տալու ամէն մէկին մատչելի քաղաքային իրաւագիտութեան մը սկզբունքները: Քրիստոս մեկնիչն ու երաշխաւորն է

գերազոյն բարոյականի մը, որ, երբ բազմաթիւ հիւնին հետ, կը նմանի ուժէն ճարձատուն նոր գինիին, զոր անխոհմտութիւն պիտի ըլլար գնել կարկտուած տիկերու մէջ, Ա՛յս է ահաւասիկ, իր բուն իմացումին մէջ, մատնանշուած հակասութիւնը, որ ուրիշ բան չէ բայց նոր չէնքին մէջ ընդունելէ առաջ ընտելիները, պահել հինը, ատով կարելի ընելու փոխադրութեան գործը:

Առաջին նայուածքով, աւետարաններու վկայութիւնները այս մասին հակասական կ'երևին. կարգ մը հատուածներ Ղեւտական օրէնսդրութիւնը կը հաստատեն, մինչդեռ ուրիշներ անոր ջնջումը կը յայտարարեն: Իրապէս Յիսուս զտուժ չի կատարեր: Երբ Վերինաց եւ մարգարէից մը վրայ կը խօսի, կարծես իր խօսքը մէկ ամբողջի մը՝ ամբողջութեան մը մասին է, որուն մէջ կը յայտնէ իր Հօր կամքը:

Միւս կողմէն սակայն բազմաթիւ յայտարարութիւններ միւս իմաստին ոյժ կուտան, հասկնելով թէ Տէրը ոչ միայն յաւիտեական չի նկատեր Մովսիսականութիւնը, այլ ընդհանրական ջնջած է զայն իր բարոյականովն ու պաշտամունքովը միանգամայն: Հոս այս պարագային աւետարանական սէրն է որ տեղը կ'անցնի բնական ձգտումներուն: Եւ շատ բնական է որ իր դիրքը նոյն ըլլար նաեւ ամուսնութեան ըմբռնումին շուրջ: Յիսուս կը յարգէ ու կը կատարէ հին օրէնքը, վասնզի կը վերանորոգէ զանոնք, կատարելով թէ՛ մին և թէ՛ միւսը, կ'ընդգրկէ և միութեան կը վերածէ զանոնք: Արդարեւ, Քրիստոսի մէջ կը միախառնուին օրէնքը, Աստուծոյ կամքը որ մարգուէն կը պարտագրուի, և ծէսը, մարգէն առ Աստուած վերընծայուած պարգեք, որոնք, երկուքն ալ, իրենց կատարումը կը գտնեն սիրոյ մէջ, որ աւետարանին արքայական առանձնաշնորհումն ու պարտականութիւնն է:

Իբր լուսարանութիւն և հաւաստիք այս ընդհանուր իրողութեան, կ'արժէ մէջ բերել Եկեղեցւոյ հին հայրերէն ումանց արտայայտութիւնը ամուսնական ըմբռնումին շուրջ: Հերմաս (շուրջ 140) կ'ըսէ թէ ամուսինի մը որ կը շարունակէ տակաւին կենակցել իր անհաւատարիմ կնոջ հետ, կը մասնակցի անոր պոռնկութեան: Տերտուլիանոս (շուրջ 200) կը պահանջէ որ ամուս-

նինը վտարէ իր պոռնկացող կինը, և թէ կինը՝ նոյնպէս պէտք է վարուի իր անհաւատարիմ ամուսնոյն նկատմամբ: Ուրիշ բան է անտարբեր կենալ, և ուրիշ բան՝ պատրաստ ըլլալ ներելու ապաշխարութեան վերջ: Կը թուի թէ հին գրիչները համաձայն են շնորհագրկուն վերջ եղած վերամուսնութեան, բաժանումէ մը յետոյ անշուշտ. պայմանով որ յանցաւորը կողմը ապաշխարէ: Լակտանտիոս (Ձ. 325-ին) վաւերական կը նկատէ վերամուսնութիւնը ամուսինի մը՝ որ արձակուած է իր կնոջմէն, պոռնկութեան պատճառաւ: Միտքէ պէտք չէ վրիպենել սակայն սա պարագան թէ բոլոր հին հայրերը անխտիր, բացարձակօրէն արգելք չհրահրանալով հանգիստ վերամուսնութեան, քաղցր ալքով չեն նայած երկրորդ ամուսնութեան մը: Աւելի վերջ՝ Յուստինոս կը յիշատակէ քրիստոնեայ կին մը, որ ապահարգան պահանջեց իր հեթանոս ամուսինէն, որ կը ստիպէր զինք ենթարկուելու իր անբնական գործածութեանց:

Ս. Պողոս Ա. Կորնթ. Ե. զիտոյն մէջ կը խօսի խառն ամուսնութեանց մասին. վկայութեան կը կանչէ «Տէրը» որ կ'արգիլէ կնոջ ձգելու իր ամուսինը առանց բացառութեան, բայց կը յաւելու, թէ ինք իր անձնական հեղինակութեամբ կ'արտօնէ այդ բացառութիւնը, եթէ հեթանոս ամուսինը արձակէ իր քրիստոնեայ կինը, այս վերջինը պարտաւորութեան ներքեւ չէ՞ որ ուրիշ բան չի նշանակեր բայց եթէ կրնայ ամուսնանալ նորէն: Թէ և ուսումնասիրողներէն շատեր՝ ասոր հակառակ կ'ուզեն հասկնալ, սակայն կը խորհիմ թէ անխառն պիտի ըլլար արձակուած և այլի կնոջ մը ըսել թէ՛ այլեւ պարտաւորութեան ներքեւ չեա՞ն, եթէ անկէա առաւ պիտի չըլլար վերստին ամուսնանալու:

Այս բոլորէն վերջ, եզրակացութեան մը գալու պէտք չկայ թէ, Յիսուս ամուսնական սրբութեան աւելի բարձր տեսակէտ մը կ'ուզէ տպաւորել մեր մէջ, քան ինչ որ ըսապիներն ու անոնց դպրոցները կը հասկնալին և կ'ազդէին ըսել: Տիրոջ նպատակը չէր դժուար և ծանր կանոններ դնել: Աւելի դժուար պարագայի մը ան դիւրութեամբ պիտի ըսէր, ինչպէս ըսած էր ուրիշ պատուիրանի մը համար, «ամուսնութիւնը մար-

դուռն համար եղած է և ոչ թէ մարդը ա-
մուսնութեան համարս :

Դժուար պարագաները կը ստեղծեն գէշ
օրէնքը, բայց գէշ օրէնքն է որ կը շատցնէ
թիւը ծանր պարագաներու :

Վարդապետութիւնը՝ թէ ամուսնութիւ-
նը անլուծելի է բացարձակապէս, նոր կտա-
կարանով չի կրնար ապացուցուիլ՝ Ո. Պո-
զոս չի պաշտպաներ զայն, կամ աւելի ճիշտ
անիկա չարսօնիք իսկ խառն ամուսնու-
թիւններու լուծումը : Ընդունելով Մատ-
թէոսեան բացառութիւնը կանոնին մէջ, Ա-
կեղեցին կ'ընդունի մեկնութիւնը Քրիստոսի
այն խօսքերուն՝ որոնց համաձայն ամուս-
նութիւնը ըստ ինքեան անլուծելի ըլլայ :

Ըսել կ'ուզեմ թէ երբ Քրիստոսի խօս-
քերը կ'ընդունուին, անոնք պէտք է հառ-
կցուին որ նպատակ ունին վճռելու ապա-
հարզանը ոչ իբր պարզ բաժանում, որով-
հետեւ անոնք որոշապէս ըսուած են իբր
բացառութիւն բացարձակ օրէնքի մը : Մատ-
թէոսէն յիշուեալ տարիներ վերջ, վերամուս-
նութեան դէմ եղած զգացումը եթէ չա-
րունակուէր մնալ նոյն, ինչպէս էր ի հնումն,
անիկա պիտի շարունակէր ըլլալ տիրական :
Հայրերէն ոմանք ինչպէս որ տեսանք, յօ-
ժար էին խնդրոյ առարկայ ընել այն հար-
ցը թէ՛ ոչ-սեռային օրինադասցութիւննե-
րէն ոմանք ևս կրնային բարոյապէս համար-
ժէք ըլլալ պոռնութեան :

Քրիստոնեայ կայսրերը բացայայտօրէն,
Եկեղեցւոյ կողմէն առանց ոչ մէկ բողոքի,
արտօնուեցան ապահարզանի, ինչ ինչ պա-
րագաներու, և վերամուսնութեան : Յոյն Ե-
կեղեցին կ'արտօնէ որ անմեղ կողմը վեր-
ամուսնանայ, և նոյնիսկ երբեմն ալ վեր-
ամուսնութիւն կը զիլի մեղաւոր կողմին :
Հռոմէական Եկեղեցին զը մնայ խիստ
սկզբունքին նկատմամբ, և ամուսնութիւնը
չեղեալ նկատող հրամանադրերը գայթակ-
ղութիւն յառաջ բերած են : Իսկ Բողոքական
Եկեղեցիները ապահարզան տուած են վեր-
ամուսնութեան իրաւունքով, պոռնկութեան
կամ այլ օրինադասցութիւններու համար :

Քրիստոնեայ պետութեան մը պարտաւա-
նութիւնն է մարկային բնութեան անկատա-
բութեան համաձայն օրէնքներ սահմանել,
միաժամանակ ճանչնալով պարտականու-
թիւնը պահելու միակ սրբութիւնը ամուս-
նական պայմանագրին, զոր Քրիստոսը ան-

վիճելիօրէն մտադրութիւն ունեցած է շեշ-
տելու : Արդար է շնութիւնը պատժել իբրեւ
ստորնացուցիչ արարք, իբր ամենապսեմ
պարտաւորութեան մը խղուժը, զոր այր մը
և կին մը կը կնքեն իրենց կեանքի ամբողջ
ընթացքին համար : Աւրախացուցիչ է տես-
նել շնացողի ամուսնութիւնը իր մեղսակցին
հետ բացարձակօրէն արգելուած :

Գալով անմեղ կողմին, պէտք է գոր-
ծադրել Յոյն Եկեղեցւոյ ներողամիտ սկզբ-
բունքը, թէ և ամենազինու կերպը այս պա-
րագային արդար կողմին չվերամուսնանալն
է : «Որ կարողն է տանել՝ տարցիւ :

Եթէ օրէնքը այսպէս խստանայ ի շնոր-
հակա քրիստոնեական բարոյականին, ար-
գելելով ամուսնութիւնը՝ մաքրելու նպա-
տակով շնացող զոյգը, այն ատեն ինչու
քրիստոնեայ պետութիւն մը պէտք է չէ ար-
տօնէ ապահարզանը վերամուսնութեան ա-
զատութեամբ, բացի շնութեան պարագա-
ներէն : Նման կարելի պարագաներ են,
չբուժը, անթոթութիւնը, մշտական գինո-
վութիւնը, վնեւրական խտրը, ճճբային
հակումները, մարմնական և մտային թաք-
նուած պակասութիւնները :

Բայց քանի որ այս կարգի նախատես-
ուած պարագաներ գո՛ւրս կը մնան Քրիս-
տոսի կողմէն նկատի առնուած և հաստատ-
ուած օրէնքներէն, պէտք է ընդունինք այն
իրողութիւնը թէ պետութեան օրէնքը և
Եկեղեցին օրէնքը չեն կրնար նոյն ըլլալ :
Խնդիրը սակայն աւելի լուրջ է քան
այս, շատ մը քաղաքացիներ, անուանա-
պէս նոյնիսկ քրիստոնեայ չեն, և ոչ մէկ
պարտաւորութիւն կը զգան հաւատարմու-
թեան ուլտ ընել իրենց ամուսնութեան
ատեն, իրենց կեանքի ամբողջ ընթացքին
համար : Եթէ, ինչպէս կարելի կը թուի,
պետութիւնը պարտաւորուի ընդունելու ի-
րաց այս վիճակը, միակ լուծումը կը թուի
ըլլալ ընդունիլ թէ օրէնքը պէտք է ճանչ-
նայ երկու կերպ ամուսնութիւններ : Անոնք
որոնք Եկեղեցւոյ օրհնութիւնը կ'ուզեն ի-
րենց միութեան ատեն, ուխտան լ'ըլլան
հաւատարմութիւն իրենց կեանքի ամբողջ
տեւողութեան ընթացքին : Բայց եթէ երկու
անձեր ուզեն կնքել աւելի սահմանաւոր
պայմանագրութիւն մը, որու տրամադրու-
թիւնները որոշապէս հասկցուած կ'ըլլան
երկու կողմերէն ալ, անոնց առջև կը բաց-

ԱՍՏՈՒԱԾ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Քրիստոսի ծննդեան, քիչ մը աւելի դժուար ըմբռնելի բացատրութեամբ մը, Աստուծոյ ժամանակին մէջ յայտնութիւնը, Անոր մարդեղութեան և մարդերու մէջ բնականութեան խորհուրդը, առաւելաբար կը համախմբէ մեր մտածումը վերնագրի թելադրանքի շուրջ։

Քրիստոսի ծնունդը, աննախընթաց ու եզակի, ոչ միայն քրիստոնէական մտածողութեան՝ այլ նաեւ մարդերու մարդկայնութեան մէջ, միակ դէպքն է։ Այս պարագան կը մղէ մեզ, անդրադառնալ տիեզերական այս մեծ իրողութեան — Աստուծոյ յայտնութեան — պատմութեան մէջ։

Ի՞նչ է այդ յայտնութիւնը, Միթէ Աստուած մէկ անգամ է երեցած մարդոց, և ինքզինքը յայտնած, ժամանակին ու պատմութեան մէջ։ Ինչ է այն խորունկ նշանակութիւնը, և հետեաբար ինչի մէջ կը կայանայ աննախընթաց և եզակի նկարագիրը՝ Աստուծոյ պատմութեան մէջ լինելու տիեզերական մեծ իրողութեան։

Աստուած կը յայտնէ ինքզինքը, ժամանակի սկիզբին։ Մեր տիրութեան ստեղծագործութիւնը սկիզբն է մեր ժամանակին։ Եւ Աստուած կը յայտնուի իր ստեղծագործութեան արարքով։ Այդ ստեղծագործութիւնը ըլլալով սկիզբը ժամանակին, կ'ըլլայ նաեւ սկիզբը տիեզերքին ու մարդերու պատմութեան։ Անգամ մը որ հիմը կը դրուի այս տիեզերքին, Աստուած այլեւս սկիզբը կ'ընէ իր նոր յայտնութիւններուն, իր ստեղծագործութեանը մէջ։ Ան հովին մէջ է երբեմն։ Ստէպ փոթորիկին

ուր քաղաքագետարանի տոմարը, և պատմութիւնը կը ճանչնայ անոնց վիճակը իբր խառնակեցութենէ քիչ մը աւելի բարձր բան մը։ Իսկ թէ այսպիսիները պիտի կըրնան Եկեղեցւոյ անգամ նկատուի, այդ ալ ուրիշ հարց։

Տ. Ի.

ու անձրեւին մէջ, կրակի ու որոտումի մէջ։ Սիւքին մէջ, ծառերու մէջէն վազող, Եւ կամ լուսեղէն ամպով՝ անապատին մէջէն առաջնորդող։ Կը խօսի լեռներու բարձունքներէն։ Մարգարէները միջոցներն են իր ինքնայայտնութեան, իր սաստիկուն, իր յորդորներուն, իր պատգամներուն, իր հրահանգներուն։ Նահապետները այլ կերպեր՝ Անոր յայտնութեան։ Հրեշտակները, սուրբերը, հոգիով աղքատ մարդերը կը նշկատուին յայտնութեան ուրիշ անօթները Աստուծոյ։

Աւ հոս կը փակուին Աստուծոյ՝ այն կերպ յայտնութիւնները։ Այդ բոլորը կ'իրապործուին ժամանակին մէջ։ Աստուած կ'երեւայ ու կ'այայտանայ, ժամանակի զօտիին վրայ։ Այդ ժամանակը, մարդերու միջոցաւ, յայտնութիւնը կ'ընէ Աստուծոյ։ Եւ Աստուած կ'երեւայ իր ստեղծած ժամանակին մէջ, իր ստեղծագործութեան զանազան կերպերով։

Իայց որ մը, ժամանակներու լրումին, Աստուած, այս անգամ տեսնելի կերպով կը յայտնէ ինքզինքը, իր ստեղծած ժամանակով, և կը մտնէ պատմութեան մէջ։ Աստուած իր մարդացեալ որդւոյն միջոցաւ, կը մտնէ մեր պատմութեան մէջ։ Իր որդւոյն ծննդեամբ, մեր ժամանակին մէջ ընթացք կ'առնէ, իր սատուածային իրագործումներով։ Այսինքն Աստուած ոչ միայն կը յայտնուի, այլ կ'ապրի մեզի հետ, միշտ պէս։

Հրաշքը մարդեղութեան։ Աստուած ժամանակին ընդմէջէն կ'իջնէ մեր պատմութեան մէջ։

Ի՞նչ է սակայն այդ պատմութիւնը, ժամանակի մէջ ընթացք առնող շարժումներուն և իրագործումներու զուտարը։ Մենք մեր պատմութիւնը ունինք։ Օղակ առ օղակ, ժամանակի ընթացքին վրայ, մարդերը կը շինեն իրենց արարքներուն շրջան։ Այսպէսով մարդերը կ'ունենան իրենց անցեալը, կ'ապրին ներկան, որ կ'երթայ միանալ անցեալին։ Եւ վերջապէս, ապագան որ նոր իրագործումներու կարելին է։

Ասիկա մեր պատմութիւնն է։ Աշխարհի պատմութիւնը։ Մեզի պատմութիւնը։ Ժամանակի և միջոցի սահմանադրումներուն ենթակայ, մեր իրագործումներուն, մեր շարժումներուն ընթացքը։ Եւ Քրիստ